

virksomhet, men hvis museet eller arkeologene får rede på funn, rykker de ut for å registrere og for om mulig å grave, eller stikke i disse funnene, for å avdekke gjemt kultur.

Hellekista som er avdekket på Nymoen er spesiell, sier Kjersti Schanche. Hun betrakter den som et praktkesemplar, den er helt perfekt, steinsatt i bunnen, steinsatt med kantstein rundt i en oval form, 3 x 1,5 meter. I kista fant man et steinlag blanda med trekull, lenger nede var det et kompakt lag med trekull der en og kunne finne stokker på kryss og tvers under et lag med heller.

Hva er så dette blitt brukt til? Det er det de lærde strides om, det spekuleres mye på det, men det har vært en stor varme i kista, en ufullstendig varme, det har kommet lite luft til – men hva har hensikten vært?

Det er ikke funnet animalske rester, heller ikke rester etter jernslag. Det er ikke funnet rester etter det som eventuelt måtte være kokt i grua.

De hellekistegravene som er funnet er alltid nær stranda. Dette må ha hatt noe med havet å gjøre, sier arkeologene, men de er åpne for teorier og tradisjoner på området. Når folk kaller dette for russegraver, er det mer for å få en betegnelse på noe som er usikkert, og så har man forbundet dette med en kultur østfra, noe som ikke er så dumt i utgangspunktet, mener de som har gransket dette.

Men en ting som en og må ha for øye, er at dette ikke er ei grav, det er ei kiste, og det fins ikke slike sør for Karlsøy kommune. Den kan være en kultur østfra, folk

som har vært på gjennomreise, på fangst, på fiske. Det kan og ha vært folk fra fjordene innenfor som har vært ute ved kysten, teoriene er mange. Det som kompliserer dette er at det ikke fins boplasser direkte i tilknytning til hellekistefunnene. Men når det gjelder trekull som er funnet i kistene, så kan de undersøke og finne ut om det er f.eks. bjørk som er brukt som brensel. De som eventuelt måtte ha vært på stedet kunne og ha hatt brensel med seg.

Avdekkinga av hellekista på Nymoen er interessant, folk fra museet er takknemlig for hjelp fra folk om hva dette er for noe, men nå skal alle data bearbejdes, og det er vel ikke så usannsynlig at man vil komme fram med en teori om hva dette er for noe.

Hellekister avdekket på Nymoen, Lauksletta, august 1990.

Fra eldre tid De første nyryddere

Tekst/ill.: Av Jarle Myrhaug

Hvis en begynner å fortelle om en bygd, vil man neppe unngå spørsmålet om hvordan det var før i tiden. Hva slags folk var her? Hvordan bodde og levde man da? Gamle historier og sagn er interessant lesning i så måte. Hvorvidt innholdet i disse historiene alltid holder seg til fakta er en annen sak. Jeg vil her fortelle en historie som er nedskrevet i 1893. Den er fortalt av en lærer som var i Lyngen i begynnelsen av 1890-årene, og den handler om Kåfjordens bebyggelse:

«I følge sagnet henføres Kaafjordens bebyggelse til omkring 250 aar tilbake i tiden. Der var tre brødre, der var kommet fra Finland som skulle være de første der byggede i dalen. Deres familienavn var Anttila. Sagnet mener at de i sit hjemland har begaaet en eller anden forbrytelse og for at undgaa blodhevn eller lovens straffende arm flygtet hit til denne øde afdal, hvor de var

visse at finde skjul.

Familie-navnet Anttila er intet lappisk ord, men et finsk i lighet med f.eks. Pippola. Man kunne derfor hvis man henfører bebyggelsen til 30 års-krigens tidsalder, falde på den tanke at disse tre brødrene vilde undra sig udskrivning eller slippe skatter.

Da vi ogsaa husker historiens dom, at finnerne var af de tapreste og mest uforferdede krigere i Gustav Adolf hær, er det meget som taler for, at han vilde utskrive saa mange som mulig af disse kjærnekarer, som med sin general Staalhanske gjorde underverker af tapperhet. Finnmarken ansaaes i gamle dager som et forvisningssted for forbrytere, eller ogsaa som skjulested for rømlinger. Deres tapperhet vistes ikke saameget i deres øyne, fædrelandet, de tusen sjøer tiltrak sig ikke lenger den oppmerksomhet, og de vandrede derfor til nor-

dens øde egne hvor de viste de vilde finde et hjem der var langt mere trist og ubebyggede.

Disse tre brødrene nedsatte sig på tre forskjellige steder, en på gården Kilen i Kaafjorddalen, den andre på Oxenes og den tredje på Engnes. Disse er de første oppsiddere i denne egn. En tid derefter finder man på Kilen en nabo. Han kalder sig Aslak-Alka, og var en fjeldlap, der var kommet nordfra Finnmarken. Han nedsatte sig på gården Skatvold, et bra langt stykke fra Kilen. Alikevel syntes Anttila at denne nye naboen bodde han for nær. Grandene bliver nu så nær hinanden, skulle han ha sagt, at man ikke kan faa fred engang.

De gamle, som igjen har hørt det af sine forfedre, fortæller at det i Kaafjorddalen var slig frodig og tæt bjerkeskog at man maatte trænge sig igjennom den. Lenger nede fra fjordbunnen og til Birkelid eller kroken skulle stå en veldig furuskog. Ennu mindes gamle folk at have set levinger af disse trær, der i størrelse ikke stod tilbake for tommeret i Reisen. Trærne var endog saa store, fortæller man, at en mand udhulede en kjæksbåt af en eneste stor furu.

En tid senere bosatte sig den første mand på Langnes. Finderne kaldte han Duiska-Lalla. Hvilket betyder Tyske-Lars. Om han kommer fra Tyskland eller hvorfra i det hele taget han kommer fra, er det ingen som har greie på. Ialfald er det intet som tyder paa at hans efterkommere kan nedskilles fra de andre, de har i aldfald smeltet sammen med den øvrige befolkningen.

Dette er i korte træk sagnets beretning om bebyggelsen af disse gaarde.«

Artikkelen er noe forkortet.

Det synes helt klart at historien har noe for seg. En kan vel slå fast at fjorden innom Langnes var uten bosetning helt fram til omkring år 1700.

Av disse Anttila kan en bare finne en Anders Anderson (Anttila på finsk) omkring år 1720 på gården Oksnes (Grunnvåg). Om denne Anders Anderson er sagt at: «Denne qven med hustru nedkommet fra Sverige». Han sies å være 48 år i 1745, og vil da være født år 1697. Han er imidlertid ikke den første oppsitter på gården Grunnvåg. Der fins allerede i 1702 en med navn Anders Larsen Tysk. Han oppgis da å være 20 år, og vil dermed være født år 1682. Denne Anders Larsen Tysk var tidligere dreng på gården Langnes hos Per Olsen.

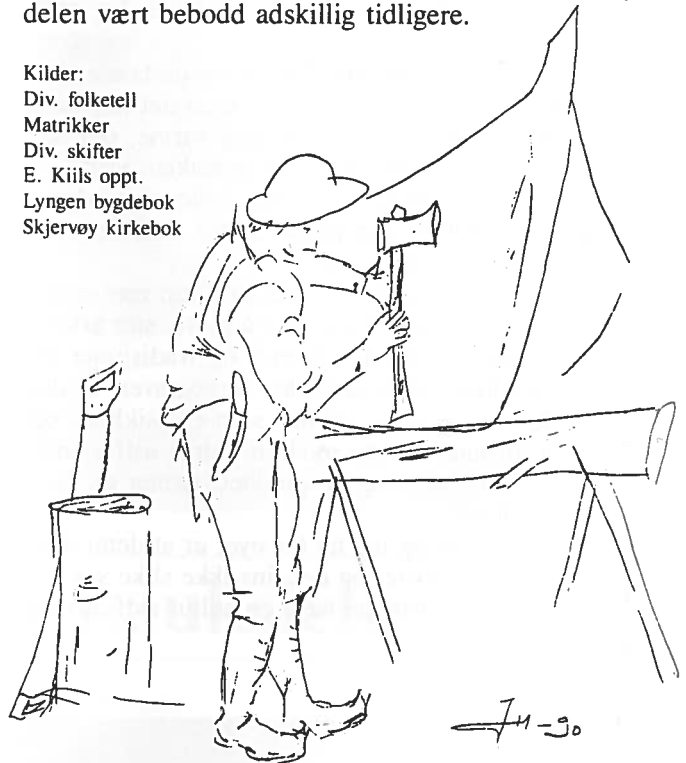
I likhet med Grunnvåg er gården Trollvik bebodd år 1702. Den første oppsitter der het Henrik Joensen. Under gården Trollvik hørte også den første beboer på Perteng ca. 1710. Han het Bertel Hansen. Om disse er skrevet, «øpptaget af søefinner mens disse ere af forvalteren bevilgete. Maa altså begge være kvæner».

Når det gjelder gården Kåfjordalen, som i eldre tid også omfattet alt jord fra Nyvoll og oppover dalen, er den bebodd noe senere. 4 rydningsplasser ble her skyldsatt i år 1780. Før det var imidlertid disse plassene bebodd. På Nyvoll het den første rydningsmann Michel Henriksen. Dette var ca. år 1740-1750. Han var nest eldste sønn til den tidligere omtalte Henrik Joensen i Trollvik. Skattvolls første rydningsmann, omkring år 1760, het Peder Aslachsen. Han var født på Suleng ca. år 1700. Ved skyldsettingen år 1780 var sønnen Aslac Pedersen bruker av gården. Han var født 1733 på Suleng. En vil

dermed kunne se at Peder Aslachsen var gift og hadde familie da han ble nyrydder på Skattvoll.

Når det gjelder selve Kåfjorddalen, het den første rydningsmann der Henrik Andersen. Han var ihvertfall bruker av gården i 1769. Ved skyldsettingen i 1780 var han avgått med døden. På Holmen het den første rydningsmann Henrik Eriksen. Han var fra Kihlanki og var nevnt allerede i 1745 som nyrydder under Vuksavagge. Dette var i korte trekk litt om den første bosetning i indre del av Kåfjorden. I følge skattelister har den ytre delen vært bebodd adskillig tidligere.

Kilder:
Div. folketell
Matrikker
Div. skifter
E. Kiils oppt.
Lyngen bygdebok
Skjervøy kirkebok

Sånne nymotens greier

Det var blidd så mektig populært med vannseng en plass i Nord-Troms - no var nesten aille i bygda i ferd med å skaffe seg en slik. Så måtte han Henrik også avgårde til byen - koinne andre ha vannseng så koinne han! Vidundret blei fylt opp med masser av liter - han drakk vatn verre en ti kamela. Men ailt kom no i orden etter kvart - temperaturen også.

Neste kveld skulle vassbobla testes. Ho Hanna, lita og lett, var den første som kraup «ombord». Det gikk ailldeles bra - bare nokken fine, små døninga som roilla nedover mot fotenden. Så kom han far sjøl i stua - stor og tung og svær - og vant til å gå rett på sak. Han heiv heile legemeet nedpå i i et klask. Men då skal eg seie ar storstormen herja i vassposen! Ho Hanna letta fra oinnerlaget og skvatt handfritt over sengkainten og ned på golvet, der ho et øyeblikk blei ligganes og kjenne etter kor soinnslådd ho koinne være. Men han Henrik han beholdt sinnets ro. Han keik som snarast over mot hennes plass i senga og mælte: «Men ka fàn, kjerring - kor blei det av deg?»